

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

M. Tvllii Ciceronis Epistolae

Cicero, Marcus Tullius

Halae Magdebvrgicae, MDCCLVII.

VD18 12794317

Liber Vndecimvs.

urn:nbn:de:gbv:45:1-17061

M. TVLLII CICERONIS b.
EPISTOLARVM

AD
ATTICVM,
LIBER VNDECIMVS.

ARGVMENTVM.

Silentur menses fere novem. Conscendit enim, ut ad Pompejum navigaret, VII Id. Junii, Lentulo & Marcello Coss. ut ex epistola VII. ad Terentiam cognosci potest; & ex eo tempore scriptæ litteræ, ad mensem Februarium, præter primas libri hujus, nullæ inveniuntur. Nam cum Caesar, a colloquio illo Ciceronis, quo de penultima epistola proximi libri agitur, Romam se contulisset; pecuniamque ex sanctiore ærario, nequidquam repugnante L. Metello Tribuno pleb. abstulisset: rebus nonnullis ad suum arbitrium constitutis, Italiaque Antonio tradita & commendata, ipse in Hispaniam, contra Pompeji legatos exercitum duxit: quo tempore Cicero in Macedoniam VII Id. Junii, ut diximus, transmisit, unde priores quatuor epistolæ datæ sunt: sed C. Casare II & Servilio Isaurico Coss. ante pugnam Pharsalicam, partim ex castris Pompeji, partim Dyrrachio. Nam Caesar, devictis legatis illis, Hispaniaque rebus compositis, Romam reversus, consulque cum Isaurico declaratus, exeunte, ut ait Dio, ut Plutarchus Prid. Non. Jan. jam exercitum in Epirum deportaverat. Reliquæ autem epistolæ Brundisio; quo jam acie devicto & fugato Pompejo, Cicero se contulerat, datæ sunt, nisi fallor, mense Octobr. Nam ad Terentiam scribens, libro epistolarum ad ipsam, pridie Non. Novemb. Quod nos (inquit) in Italiam salvos venisse gaudes, &c. ut ante eas, Brundisio aliæ datæ fuerint. Fuit autem Brundisii menses minimum undecim: ab exitu, inquam, Octobris, ad VI kal. Octobris, anni sequentis: ut recte subducenti menses fluxerint plus minus XXI. quo toto tempore Caesar & cum Pompejo

pejo pugnavit, ipsumque in Ægyptum persecutus est: & ibidem contra Ptolemaum bellum gessit, in quo menses novem consumpsit, ut Appianus ait: & Romam rediens in itinere Pharnacem recepit. Quæ vero data sunt ex kal. Jan. usque kal. Septemb. C. Casare Dictatore III & M. Antonio Mag. Eq. scriptæ sunt. Nam, ut Dio scribit, populus Rom. audita cæde Pompeji, Consulatum absenti Casari, in annos quinque, Dictaturam in annum, Tribuniciam potestatem in æternum mandavit. Qui dictaturam statim inivit; quamvis anni exitu, Calenum & Vatinium, eodem auctore, subrogaverit in ternos novissimos menses. Data ante pugnam Pharsalicam res fere domesticas continent: quæ post pugnam, querelam sui consilii: vel, ut ipse vocat, amentia & temeritatis, quod statim ab ipso conflictu, Pompejanorum causa nondum plane desperata, & postea in Africa prope revirescente, non expectato exitu, in Italiam venerit: cum neque id tutum, neque honorificum esset. Quædam insunt etiam de remittendo nuntio uxori Terentia: de inopia Tullia: de scelere Dolabella, qui Tribunus pleb. leges perniciosissimas de novis tabulis ferret, omniaque misceret. quædam etiam de Q. Q. contra se scelerate loquentibus.

I CICERO ATTICO, S.

ACCEPI a te signatum libellum, quem Anteros attulerat; ex quo nihil scire potui de nostris domesticis rebus: de quibus acerbissime afflictor, quod, qui eas dispensavit, neque adest istic, neque, ubi terrarum sit, scio. omnem autem spem habeo existimationis, privatarumque rerum in tua erga me mihi perspicitissima benivolentia: quam si his temporibus miseris & extremis præstiteris, hæc pericula, quæ mihi communia sunt cum ceteris, fortius feram: idque ut facias, te obtestor, atque obsecro. ego in cistophoro in Asia habeo ad H-S bis & vicies a). hujus pecuniæ permutatione fidem nostram facile tuebere: quam quidem ego nisi expeditam relin-

a) censet legendum Græv. viciesies.

relinquere putassem, credens ei, cui tu scis jam pridem minime credere, commoratus essem paullisper, nec domesticas res impeditas reliquisssem: ob eamque causam ferius ad te scribo, quod fero intellexi, quid timendum esset. Te etiam atque etiam oro, ut me totum tuendum suscipias; ut, si ii salvi erunt, quibuscum sum, una cum iis possim incolumis esse, salutemque meam benivolentiæ tuæ acceptam referre.

CICERO ATTICO, S.

2 p. 171

LITTERAS tuas accepi pridie nonas Febr. eoque ipso die ex testamento crevi hereditatem. ex multis meis miserimis curis est una levata, si, ut scribis, ista hereditas fidem & famam meam tueri potest, quam quidem te intelligo, etiam sine hereditate, tuis opibus defensurum fuisse. De dote quod scribis, per omnes deos te obtestor, ut totam rem suscipias, & illam miseram mea culpa & negligentia, tuerare meis opibus, si quæ sunt; tuis, quibus tibi molestum non erit, facultatibus: cui quidem deesse omnia, quod scribis, obsecro te noli pati. in quos enim sumptus abeunt fructus prædiorum? jam illa H-S LX, quæ scribis, nemo mihi umquam dixit ex dote esse detracta. numquam enim essem passus. sed hæc minima est ex iis injuriis, quas accepi; de quibus ad te dolore & lacrimis scribere prohibeor. Ex ea pecunia, quæ fuit in Asia, partem dimidiam fere exegi. rutilius videbatur fore ibi, ubi est, quam apud publicanos. Quod me hortaris, ut firmo sim animo: vellem posses aliquid afferre, quamobrem id facere possem. sed si ad ceteras misérias accessit etiam id, quod mihi Chrysippus dixit parari, (tu nihil significasti) de domo; quis me inferior uno jam fuit? oro, obsecro, ignosce: non possum plura scribere. quanto mærore urgear, profecto vides: quod si mihi commune cum ceteris esset, qui videntur in eadem causa esse, minor mea culpa videretur, & eo tolerabilior esset. nunc nihil est, quod consoletur; nisi quid tu efficis, si modo etiam nunc effici potest, ut ne qua singulari afficiar calamitate, & injuria. Tardius

b. dius ad te remisi tabellarium, quod potestas mittendi non fuit. A tuis & nummorum accepi H-S LXX, & vestimentorum quod opus fuit. Quibus tibi videbitur velim des litteras meo nomine. nosti meos familiares. signum requirent, aut manum *b*): dices iis, me propter custodias ea vitasse *c*).

3 CICERO ATTICO, S.

QUID hic agatur, scire poteris ex eo, qui litteras attulit: quem diutius tenui, quia quotidie aliquid novi exspectabamus: neque nunc mittendi tamen ulla causa fuit, praeter eam, de qua tibi rescribi voluisti. Quod ad kal. Quint. pertinet, quid vellem; utrumque grave est, tam gravi tempore, periculum tantae pecuniae, & dubio rerum exitu ista, quam scribis, abruptio. quare, ut alia, sic hoc vel maxime tuae fidei benivolentiaeque permitto, & illius consilio, & voluntati: cui miserae consuluissem melius, si tecum olim coram potius, quam per litteras, de salute nostra, fortunisque deliberavissem. Quod negas praecipuum mihi ullum incommodum impendere; etsi ista res nihil habet consolationis, tamen etiam praecipua multa sunt, quae tu profecto vides, ut sunt, & gravissima esse, & me facillime vitare potuisse: ea tamen erunt minora, si, ut adhuc factum est, administratione diligentiaque tua levabuntur. Pecunia apud Egnatium est. sit a me, ut est. neque enim hoc, quod agitur, videtur diuturnum esse posse; ut scire jam possim, quid maxime opus sit: & si egeo rebus omnibus; quod is quoque in angustiis est, quicum sumus; quoi *d*) magnam dedimus pecuniam mutuam, opinantes, p. nobis, constitutis rebus, eam rem etiam honori fore. Tu, ¹⁷² ut antea fecisti, velim, si qui erunt, ad quos aliquid scribendum a me existimes, ipse conficias. Tuis salutem dic. ^{a.} Cura, ut valeas. in primis id, quod scribis, omnibus rebus cura & provide, ne quid ei desit, de qua scis me miserimum esse. Idibus Jun. ex castris.

b) placebat Gravio: si signum requirent aut manum.

c) dices. voluisse me propter custodias ea vitare.

d) cui.

CICERO ATTICO, S. 4

ACCEPI ab Isidoro litteras, & postea datas binas. ex proximis cognovi prædia non venisse. videbis ergo, ut sustentetur per te. de Frusinati, si modo futuri sumus, erit mihi res opportuna. Meas litteras quod requiris, impediior inopia rerum, quas nullas habeo litteris dignas; quippe cui nec, quæ accidunt, nec, quæ aguntur, ullo modo probentur. utinam coram tecum olim potius, quam per epistolas! Hic tua, ut possum, tueor apud hos. cerera Celer ipse. fugi adhuc omne munus, eo magis, quod ita nihil poterat agi, ut mihi, & meis rebus aptum esset. Quid sit gestum novi, quæris: ex Isidoro scire poteris: reliqua non videntur esse difficiliora. Tu id velim, quod scis me maxime velle, cures, ut scribis, ut facis. Me conficit sollicitudo, ex qua etiam summa infirmitas corporis: qua levata, ero una cum eo, qui negotium gerit, estque in spe magna. Brutus amicus in causa versatur acriter. Hactenus fuit, quod caute a me scribi posset. Vale. De pensione altera, oro te, omni cura considera, quid faciendum sit, ut scripsi iis litteris, quas Pollex tulit.

CICERO ATTICO, S. 5 b.

QVAE me causæ moverint, quam acerbæ, quam graves, quam novæ, coëgerintque impetu magis quodam animi uti, quam cogitatione, non possum ad te sine maximo dolore scribere: fuerunt quidem tantæ, ut id, quod vides, effecerint. itaque nec quid ad te scribam de meis rebus, nec quid a te petam, reperio. rem, & summam negotii vides. equidem ex tuis litteris intellexi, & iis, quas communiter cum aliis scripsisti, & iis, quas tuo nomine, quod etiam mea sponte videbam, te subdebilitatum novas rationes tuendi mei quærere. Quod scribis placere, ut propius accedam, iterque per oppida noctu faciam; non sane video, quemadmodum id fieri possit. neque enim ita apta habeo diversoria, ut tota tempora diurna in his possim contumere; neque ad id, quod quæris, multum interest, utrum me homines in oppido videant, an in via. sed tamen hoc ipsum, sicut

D d d alia

alia considerabo, quemadmodum commodissime fieri posse videatur. ego propter incredibilem & animi & corporis molestiam conficere plures litteras non potui: iis tantum rescripsi, a quibus acceperam. tu velim & Basilo, & quibus præterea videbitur, etiam Servilio conscribas, ut tibi videbitur, meo nomine. Quod tanto intervallo nihil omnino ad vos; profecto intelligis rem mihi deesse, de qua scribam, non voluntatem. Quod de Vatino quæris: neque illius, neque cuiusquam mihi præterea officium deesset, si reperire possent, qua in re me juvarent. Quintus averfissimo a me animo Patris fuit. eodem Coreyra filius venit. inde profectos eos una cum ceteris arbitror.

6

CICERO ATTICO, S.

^{p.} ¹⁷³ ^{a.} **S**OLLICITVM esse te cum de *e*) tuis communibusque fortunis, tum maxime de me, ac de dolore meo, sentio: qui quidem dolor meus non modo non minuitur, cum officium sibi adjungit dolorem tuum, sed etiam augetur. omnino pro tua prudentia sentis, qua consolatione levare maxime possim. probas enim meum consilium, negasque mihi quidquam tali tempore potius faciendum fuisse. addis etiam, (quod etsi mihi levius est, quam tuum iudicium, tamen non est leve) ceteris quoque, id est, qui pondus habeant, factum nostrum probari. id si ita putarem, levius dolerem. crede, inquis mihi. credo equidem: sed scio, quam cupias minui dolorem meum. Me discessisse ab armis, nunquam penituit: tanta erat in illis crudelitas, tanta cum barbaris gentibus conjunctio, ut non nominatim, sed generatim proscriptio esset informata; ut jam omnium iudicio constitutum esset, omnium vestrum bona prædam esse illius victoria; vestrum, plane dico: nunquam enim de te ipso, nisi crudelissime, cogitatum est. quare voluntatis meæ nunquam penitebit: consilii penitet. in oppido aliquo mallem refedissem, quoad arcesserem. minus sermonis subiissem: minus accepissem doloris: ipsum hoc me non angeret. Brun-
disi

---

e) de abest.

disii jacere, in omnes partes est molestum. propius accedere, ut suades, quo modo sine licitoribus, quos populus dedit, possum? qui mihi incolumi adimi non possunt. quos ego non *f*) paullisper cum bacillis in turbam conieci ad oppidum accedens, ne quis impetus militum fieret. reliquo tempore me domo. Te nunc ad Oppium & Antonium: iis placeret modo propius accedere, ut hac de re considerarent *g*): credo fore auctores (sic enim recipiunt) Cæsari non modo de conservanda, sed etiam de augenda mea dignitate curæ fore: meque hortantur, ut magno animo sim; ut omnia summa sperem: ea spondent, confirmant, quæ quidem mihi exploratiora essent *h*), si remansissem. sed ingero præterita. vide, quæso, igitur ea, quæ restant, & explora cum istis; & si putabis opus esse, & si istis placebit, quo magis factum nostrum Cæsar probet, quasi de suorum sententia factum, adhibeantur Trebonius, Panfa, si qui alii: scribantque ad Cæsarem, me, quidquid fecerim, de sua sententia fecisse. Tullia meæ morbus, & imbecillitas corporis me exanimat: quam tibi intelligo magnæ curæ esse; quod est mihi gratissimum. De Pompeji exitu mihi dubium numquam fuit. tanta enim desperatio rerum ejus, omnium regum & populorum animos occupat, ut, quocumque venisset, hoc putarem futurum. non possum ejus casum non dolere. hominem enim integrum, & castum, & gravem cognovi. De Fannio consolet te? perniciose loquebatur de mansione tua. L. vero Lentulus Hortensii domum sibi, & Cæsaris hortos, & Bajas desponderat. omnino hæc eodem modo ex hac parte fiunt: nisi quod illud erat infinitum. omnes enim, qui in Italia manserant, hostium numero habebantur. sed velim hæc aliquando solutiore animo. Quintum fratrem audio profectum in Asiam, ut deprecaretur. de filio nihil audivi. sed quære ex Diochare, Cæsaris liberto, quem

D d d 2

ego

f) quos ego modo.

g) Recipio tempore me domum. Te nunc ad Oppium; & cum his placeret modo propius accedere, ut hac de re considerarem. Sed malebat pro modo legi me.

h) placebat Grævio: confirmantque. Hæc quidem mihi exploratiora essent.

ego non vidi, qui istas Alexandreas litteras attulit. is dicitur vidisse an euntem, an jam in Asia? Tuas litteras, prout res postulat, exspecto: quas velim cures quamprimum ad me perferendas. IIII kal. Decemb.

P. 7

CICERO ATTICO, S.

174
a.

GRATAE tuæ mihi litteræ sunt, quibus accurate perscripsisti omnia, quæ ad me pertinere arbitratus es. Factum igitur, ut scribis, istis placere, iisdem istis licitoribus me uti; quod concessum Sestio sit; cui non puto suos esse concessos, sed ab ipso datos. audio enim eum ea senatus consulta improbare, quæ post discessum tribunorum facta sunt. quare poterit, si volet sibi constare, nostros licitores comprobare. quamquam quid ego de licitoribus, qui pæne ex Italia decedere sim iussus? nam ad me misit Antonius exemplum Cæsaris ad se litterarum, in quibus erat, se audivisse ⁱ⁾, Catonem, & L. Metellum in Italiam venisse, Romæ ut essent palam: id sibi non placere; ne qui motus ex eo fierent; prohiberique omnes Italia, nisi quorum ipse causam cognovisset: deque eo vehementius erat scriptum. itaque Antonius petebat a me per litteras, ut sibi ignoscerem: facere se non posse, quin iis litteris pareret. tum ad eum misi L. Lamiam, qui demonstraret, illum Dolabellæ dixisse, ut ad me scriberet, ut in Italiam quamprimum venirem: ejus me litteris venisse. tum ille edixit ita, ut me exciperet, & Lælium nominatim. quod sane nollem. poterat enim, sine nomine, re ipsa excipi. o multas & graves offensiones! quas quidem, tu das operam, ut lenias; nec tamen nihil proficis: quin hoc ipso minuis dolorem meum, quod, ut minuas, tam valde laboras: idque velim ne gravere quam sæpissime facere. maxime autem assequere quod vis, si me adduxeris, ut existimem, me bonorum iudicium non funditus perdidisse. quamquam quid tu in eo potes? nihil scilicet. sed, si quid res dabit tibi facultatis, id me maxime consolari poterit, quod nunc quidem video non esse: sed si quid, ex eventis; ut hoc

---

i) audisse.

hoc nunc accidit. dicebar debuiffe cum Pompejo proficisci. exitus illius minuit ejus officii prætermiffi reprehensionem. fed ex omnibus nihil magis tamen defideratur, quam quod in Africam non jerim. judicio hoc fum ufus, non effe barbaris auxiliis fallaciffimæ gentis rempublicam defendendam, præfertim contra exercitum sæpe victorem. non probant fortaffe. multos enim viros bonos in Africam veniffe audio, & fcio fuiffe antea. valde hoc loco urgeor. hic quoque opus eft casu, aliqui fint ex eis, aut, fi potest, omnes, qui salutem anteponant. nam fi perfeverant & obtinent; quid nobis futurum fit, vides. dices, quid illis, fi victi erunt? honeftior eft plaga. Hæc me excruciant. Sulpicii autem confilium, non fcripifti, cur meo non anteponeres: quod etfi non tam gloriofum eft, quam Catonis, tamen & periculo vacuum eft, & dolore. Extremum eft eorum, qui in Achaja funt. ii tamen ipfi fe hoc melius habent, quam nos, quod & multi funt uno in loco; & cum in Italiam venerint, domum ftatim venerint. Hæc tu perge, ut facis, mitigare, & probare quamplurimis. Quod te excufas: ego vero & tuas caufas noſco; & mea intereffe puto, te iſtic effe, vel ut cum iis, quibus oportebit, agas, quæ erunt agenda de nobis, ut ea quæ egifti; in primisque hoc velim animadvertas. multos effe arbitror, qui ad Cæſarem detulerint, delaturive fint, me aut pœnitere confilii mei, aut non probare, quæ fiant: quorum etfi utrumque verum eft; tamen ab illis dicitur animo a me alienato; non quo ira perſpexerint. fed totum ut hoc p. Balbus ſuſtineat, & Oppius, & eorum crebris litteris illius ¹⁷⁵ a. voluntas erga me confirmetur, & hoc plane ut fiat, diligentiam adhibebis. Alterum eft, cur te nolim diſcedere; quod ſcribis te flagitari. o rem miſeram! quid ſcribam? aut quid velim? breve faciam. lacrimæ enim ſe ſubito profuderunt: tibi permitto: tu conſule. tantum vide, ne hoc temporis tibi obeffe aliquid poſſit. ignoſce, obſecro te: non poſſum præ fletu & dolore diutius in hoc loco commorari. tantum dicam, nihil mihi gratius effe, quam quod eam diligis.

D d d 3

diligis.

diligis. Quod litteras, quibus putas opus esse, curas dandas, facis commode. Quintum filium vidi, qui Sami vidisset, patrem Sicyone: quorum deprecatio est facilis, utinam illi, qui prius illum viderunt, me apud eum velint adjutum tantum, quantum ego illos vellem, si quid possem! Quod rogas, ut in bonam partem accipiam, si qua sint in tuis litteris, quæ me mordeant. ego vero in optimam; teque rogo, ut aperte, quemadmodum facis, scribas ad me omnia, idque facias quam sapissime. Vale. xiv kalend. Januar.

8

CICERO ATTICO, S.

QVANTIS curis afficiar, etsi profecto vides; tamen cognosces ex Lepta & Trebatio. maximas pœnas pendo temeritatis meæ; quam tu prudentiam mihi videri vis: neque te deterreo, quo minus id disputes, scribasque ad me quam sapissime. nonnihil enim me levant tuæ litteræ hoc tempore. Per eos, qui nostra causa volunt, valentque apud illum, diligentissime contendas opus est, per Balbum & Oppium maxime, ut de me scribant quam diligentissime. oppugnamur enim, ut audio, & præsentibus quibusdam, & per litteras. iis ita occurrendum, ut rei magnitudo postulat. Furnius est illic, mihi inimicissimus. Quintus misit filium non solum sui deprecatores, sed etiam accusatores meos. dicitur, se a me apud Cæsarem oppugnari: quod refellit Cæsar ipse, omnesque ejus amici: neque vero desistit, ubicumque est, omnia in me maledicta conferre. nihil mihi umquam tam incredibile accidit, nihil in his malis tam acerbum. qui ex ipso audissent, cum Sicyone palam multis audientibus loqueretur, nefaria quædam ad me pertulerunt. nosti genus, etiam expertus es fortasse: in me id est omne conversum. sed augeo commemorando dolorem, & facio etiam tibi. quare ad illud redeo; cura, ut hujus rei causa, dedita opera, mittat aliquem Balbus. ad quos videbitur, velim cures litteras meo nomine. Vale. vi kal. Januar.

CICE-

CICERO ATTICO, S.

9

EGO vero & incaute, ut scribis, & celerius, quam oportuit feci, nec in ulla sum spe, quippe qui exceptionibus edictorum retinear: quæ si non essent fedulitate effectæ, & benivolentia tua, liceret mihi abire in solitudines aliquas. nunc ne id quidem licet. quid autem me iuvat, quod ante initum tribunatum veni, si ipsum, quod veni, nihil iuvat? jam, quid sperem ab eo, qui mihi amicus numquam fuit; cum jam lege etiam sim confectus & oppressus? quotidie ^{k)} jam Balbi ad me litteræ languidiores; multæque multorum ad illum, fortasse contra me. meo vitio pereo. nihil mihi ^{p. 176} mali casus attulit: omnia culpa contracta sunt. ego enim, ^{a.} cum genus belli viderem, imparata & infirma omnia contra paratissimos, sciveram, (quid facerem?) ceperamque consilium non tam forte, quam mihi præter ceteros concedendum. cessi meis, vel potius parui: ex quibus unus quamente fuerit, is, quem tu mihi commendas, cognosces ex ipsius litteris, quas ad te, & ad alios misit: quas ego nunquam aperuissem, nisi res acta sic esset: delatus est ad me fasciculus: solvi, si quid ad me esset litterarum: nihil erat: epistola Vatinius & Ligurio altera: iussi ad eos deferri ^{l)}: illi ad me statim ardentes dolore venerunt, scelus hominis clamantes: epistolas mihi legerunt plenas omnium in me probrorum. hic Ligurius furere. se enim scire, summo illum in odio fuisse Cæsari: illum tamen non modo fovisse ^{m)}, sed & tantam illi pecuniam dedisse honoris mei causa. hoc ego dolore accepto, volui scire, quid scripsisset ad ceteros. ipsi enim illi putavi perniciosum fore, si ejus hoc tantum scelus percrebruisset. cognovi ejusdem generis: ad te misi: quas si putabis illi ipsi utile esse reddi, reddes; nil me lædet. nam quod resignatæ sunt; habet, opinor, ejus signum Pomponia. Hac ille acerbitate initio navigationis cum usus esset, tanto me dolore affecit, ut postea jacuerim: neque nunc tam pro se, quam contra me, laborare dicitur. ita omnibus rebus urgeor; quas sustinere vix possum, vel plane

D d d 4

nut-

k) cotidie.

l) referri.

m) fovisse.

nullo modo possum: quibus in miseris una est pro omnibus, quod istam miseram, patrimonio *n*), fortuna omni spoliatam relinquam. quare te, ut polliceris, videre plane velim. alium enim, cui illam commendem, habeo neminem; quoniam matri quoque eadem intellexi esse parata, quæ mihi. sed, si me non offendes, satis tamen habeto commendatam, patrumque in ea, quantum poteris, mitigato. Hæc ad te die natali meo scripsi: quo utinam susceptus non essem, aut ne quid ex eadem matre postea natum esset! plura scribere fletu prohibeor.

IO CICERO ATTICO, S.

AD meas incredibiles ægritudines aliquid novi accedit ex iis, quæ de Q. Q. ad me afferuntur. P. Terentius, meus necessarius, operas *o*) in portu, & scripturam Asiæ pro magistro dedit. is Quintum filium Ephesi vidit vi. id. Decemb. eumque studiose propter amicitiam nostram invitavit; cumque ex eo de me cunctaretur *p*), eum sibi ita dixisse narrabat, se mihi esse inimicissimum; volumenque sibi ostendisse orationis, quam apud Cæsarem contra me esset habiturus: multa a se dicta contra ejus amentiam: multa postea Patris consimili scelere secum Quintum patrem locutum: cujus furorem ex iis epistolis, quas ad te misi, perspicere potuisti. hæc tibi dolori esse certe scio: me quidem excruciant, & eo magis, quod mihi cum illis ne querendi quidem locum futurum puto. De Africanis rebus longe alia nobis, ac tu scripseras, nuntiantur. nihil enim firmitus esse dicunt, nihil paratius. accedit Hispania, & alienata Italia; legionum nec vis eadem, nec voluntas; urbanæ res perditæ. quid est, ubi acquiescam, nisi quam diu tuas litteras lego? quæ essent profecto crebriores, si quid haberes, quo putares meam molestiam minui posse. sed tamen te rogo, ne intermittas scribere ad me, quidquid erit; eosque qui mihi tam crudeliter inimici sunt, si odisse non potes, accuses tamen;

non

n) placebat Grævio: *patre, patrimonio &c.*

o) *magnas operas.*

p) *contaretur.*

non ut aliquid proficias, sed ut me tibi carum esse sentiant. Plura ad te scribam, si mihi ad eas litteras, quas proxime ad te dedi, rescripseris. Vale. XII. kal. Febr.

CICERO ATTICO, S. 11

CONFECTVS jam cruciatu maximorum dolorum, ne, si sit quidem, quod ad te debeam scribere, facile id exequi possim; hoc minus, quod res nulla est, quæ scribenda sit; cum præfertim ne spes quidem ulla ostendatur, fore melius. ita jam ne tuas quidem litteras exspecto; quamquam semper aliquid afferunt, quod velim. quare tu quidem scribito, cum erit, cui des. ego tuis proximis, quas tamen jam pridem accepi, nihil habeo, quod rescribam. longo enim intervallo video immutata esse omnia: illa esse firma, quæ debeant, nos stultitiæ nostræ gravissimas pœnas pendere q). P. Sallustio curanda sunt H-S xxx, quæ accepi a Cn. Sallustio. velim videas, ut sine mora curentur. de ea re scripsi ad Terentiam: atque hoc ipsum jam prope consumptum est. quare id quoque velim, cum illa videas, ut sit, qui utamur. hic fortasse potero sumere, si sciam istic paratum fore. sed prius, quam id scirem, nihil sum ausus sumere. Qui sit omnium rerum status noster, vides. nihil est mali, quod non & sustineam & exspectem. quarum rerum eo gravior est dolor, quo culpa major. Ille in Achaja non cessat de nobis detrahere. nihil videlicet tuæ litteræ profecerunt. Vale. VIII. id. Mart.

CICERO ATTICO, S. 12

CEPHALIO mihi a te litteras reddidit a. d. iix. id. Mart. vespere. eo autem die mane tabellarios miseram, quibus ad te dederam litteras. tuis tamen lectis litteris, putavi aliquid rescribendum esse, maxime, quod ostendis te pendere animi, quamnam rationem sim Cæsari allaturus protectionis meæ tum, cum ex Italia discesserim. nihil opus est mihi nova ratione. sæpi enim ad eum scripsi, multisque mandavi,

D d d 5 non

---

q) videbatur Grævio: illa esse firma quæ debent, nos stultitiæ nostræ graves p. p.

non potuisse, cum cupiissem, sermones hominum sustinere; multaue in eam sententiam. nihil enim *r*) erat, quod minus eum vellem existimare, quam me tanta de re non meo consilio usum esse. postea, cum mihi litteræ a Balbo Cornelio minore missæ essent, illum existimare, Quintum fratrem lituum meæ profectiois fuisse, (ita enim scripsit) qui nondum cognossem quæ de me Quintus scripisset ad multos: etsi multa præsens in præsentem acerbe dixerat & fecerat: tamen Nilo meo his verbis *s*) ad Cæsarem scripsi.

De Quinto fratre meo non minus laboro, quam de me ipso: sed eum tibi commendare hoc meo tempore non audeo. illud duntaxat tamen audebo petere abs te, quod te oro, ne quid existimes ab illo factum esse, quo minus mea in te officia constarent, minusve te diligerem, potiusque semper illum auctorem nostræ conjunctionis fuisse, meique itineris comitem, non ducem. quare ceteris in rebus tantum ei tribues, quantum humanitas tua, amicitiaque vestra postulat. ego ei ne quid apud te obsum, id te vehementer etiam atque etiam rogo.

^{p.}
¹⁷⁸
^{a.} Quare, si quis congressus fuerit mihi cum Cæsare, (etsi non dubito, quin is lenis in illum futurus sit, idque jam declaraverit) ego tamen is ero, qui semper fui. sed, ut video, multo magis est nobis laborandum de Africa; quam quidem tu scribis confirmari quotidie magis ad conditionis spem, quam victoriæ. quod utinam ita esset! sed longe aliter esse intelligo; teque ipsum ita existimare arbitror; aliter autem scribere, non fallendi, sed confirmandi mei causa, præsertim cum adjungatur ad Africam etiam Hispania. Quod me admones, ut scribam ad Antonium, & ad ceteros: si quid videbitur tibi opus esse, velim facias id, quod sæpe fecisti. nihil enim mihi venit in mentem, quod scribendum putem. Quod me audis fractiorem esse animo: quid putas, cum videas accessisse ad superiores ægritudines præclaras generi actiones? Tu tamen velim ne intermittas, quoad ejus facere poteris, scribere ad me, etiam si rem, de qua scribas, non ha-

r) enim abest.

s) placebat Grævio: *nihilominus his verbis.*

habebis. semper enim afferunt aliquid mihi tuæ litteræ. Galeonis hereditatem crevi. puto enim cretionem simplicem fuisse, quoniam ad me nulla missa est. IIIX id. Mart.

CICERO ATTICO, S.

13

AMVRENAE liberto nihil adhuc acceperam litterarum. P. Sifer reddiderat eas, quibus rescribo. De Servii patris litteris quod scribis, item, Quintum in Syriam venisse quod ais esse qui nuntient; ne id quidem verum est. Quod certio rem te vis fieri, quo quisque in me animo sit, aut fuerit eorum, qui huc venerunt; neminem alieno intellexi. sed, quantum id mea interfit, existimare te posse certe scio. mihi cum omnia sunt intolerabilia ad dolorem, tum maxime, quod in eam causam venisse me video, ut ea sola utilia mihi esse videantur, quæ semper nolui. P. Lentulum patrem Rhodi esse ajunt, Alexandræ filium; Rhodoque Alexandream C. Cassium profectum esse constat. Quintus mihi per litteras satisfacit, multo asperioribus verbis, quam cum gravissime accusabat. ait enim se ex litteris tuis intelligere, tibi non placere, quod ad multos de me asperius scripserit: itaque se pœnitere, quod animum tuum offenderit: sed se jure fecisse. deinde perscribit spurcissime, quas ob causas fecerit. sed neque hoc tempore, nec antea patefecisset odium suum in me, nisi omnibus rebus me esse oppressum videret. atque utinam vel nocturnis, quemadmodum tu scripseras, itineribus propius te accessissem! nunc nec ubi, nec quando te sim visurus, possum suspicari. De coheredibus Fufidianis nihil fuit, quod ad me scriberes. nam & æquum postulant; &, quidquid egisses, recte esse actum putarem. De fundo Frusinati redimendo jam pridem intellexisti voluntatem meam; etsi tum meliore loco res erant nostræ, neque tam mihi desperatum iri videbantur u); tamen in eadem sum voluntate. id quemadmodum fiat, tu videbis. & velim, quoad poteris, consideres, ut sit, unde nobis suppeditentur sumptus necessarii. si quas habuimus facul-

u) neque tum m. d. ita videbatur.

facultates, eas Pompejo tum, cum id videbamur sapienter facere, detulimus. itaque tum & a tuo villico sumpsimus, & aliunde mutuati sumus, cum Quintus quereretur per litteras, sibi nos nihil dedisse; qui neque ab illo rogati sumus, neque ipsi eam pecuniam aspeximus. sed velim videas, quid fit, quod confici possit, quidque mihi de omnibus des consilii: & causam nosti. Plura ne scribam, dolore impediatur. si quid erit, quod ad quos scribendum meo nomine putes, velim, ut soles, facias: quotiesque x) habebis, cui des ad me litteras, nolim prætermittas. Vale.

14

CICERO ATTICO, S.

NON me offendit veritas litterarum tuarum, quod me, cum communibus, tum præcipuis malis oppressum, ne incipis quidem, ut solebas, consolari, faterisque id fieri jam non posse. nec enim ea sunt, quæ erant antea, cum, ut nihil aliud, comites me & socios habere putabam y). omnes enim Achaici deprecatores, item qui in Asia, quibus non erat ignotum, etiam quibus erat, in Africam dicuntur navigaturi. ita præter Lælium, neminem habeo culpæ socium: qui tamen hoc meliore in causa est, quod jam est receptus. de me autem, non dubito, quin ad Balbum & ad Oppium scripserit: a quibus, si quid esset lætius, certior factus essem; tecum etiam essent locuti: quibuscum tu de hoc ipso colloquare velim, & ad me, quid tibi responderint, scribas: non quod ab isto salus data quidquam habitura sit firmitudinis; sed tamen aliquid consuli & prospici poterit. etsi omnium conspectum horreo, præsertim hoc genero; tamen, in tantis malis quid aliud velim, non reperio. Quintus pergit, ut ad me & Pansa scripsit, & Hirtius: isque item Africam petere cum ceteris dicitur. Ad Minucium Tarentum z) scribam; tuas litteras mittam. ad te scribam, numquid egerit.

H-S

x) quotiescumque.

y) Græv. ita distingui & scribi vult: *Nec enim c. f. q. e. antea. Ut nihil aliud, comites me & socios habere putabam.*z) parentem. Sed unice probat *Tarentum* J. F. Gronovii.

H-S xxx potuisse mirarer, nisi multa de Fufidianis prædiis. Te adhuc ideo tamen exspecto: quem videre, si ullus mo- b. dus (poscit a) enim res) pervellem. jam extremum concluditur. ibi b) facile est, quid, quale sit gravius, existimare. Vale.

CICERO ATTICO, S. 15

QVONIAM justas causas affers, quod te hoc tempore videre non possim: quæso, quid sit mihi faciendum. ille enim ita videtur Alexandream tenere, ut eum scribere etiam pudeat de illis rebus. ii autem ex Africa jam affuturi videntur; Achæi, item ex Asia redituri ad eos, aut libero aliquo loco commoraturi. quid mihi igitur putas agendum? video difficile esse consilium. sum enim solus, aut cum altero, cui neque ad illos reditus sit, neque ab his ipsis quidquam ad spem ostendatur. sed tamen scire velim, quid censeas: idque erat cum aliis, cur te, si fieri posset, cuperem videre. Minucium XII sola curasse, scripsi ad te antea: quod superest, velim videas, ut curetur. Quintus non modo non cum magna prece ad me, sed acerbissime scripsit: filius vero mirifico odio. nihil fingi potest mali, quo non urgear. omnia tamen sunt faciliora, quam peccati dolor, qui & maximus est, & æternus: cujus peccati si socios essem habiturus ego, quos putavi, tamen esset consolatio tenuis. sed habet aliorum omnium ratio exitum, mea nullum. alii capti, alii interclusi non veniunt in dubium de voluntate, eo minus scilicet, cum se expedierint, & una esse cœperint. ii autem ipsi, qui sua voluntate ad Fufium venerunt, nihil possunt, nisi timidi, existimari. multi autem sunt, qui, quicumque sunt, modo ad illos se recipere volent, recipientur. quo minus debes mirari, non posse me tanto dolori resistere. solius enim meum peccatum corrigi non potest, & fortasse Lælii. sed quid me id levat? C. quidem c) Cassium ajunt consilium Alexandream eundi mutavisse. Hæc ad te scribo, non ut queas tu demere sollicitudinem, sed ut cognoscam, ecquid

ru

a) & id video tamen. Te exspecto: quem videre, si ullo modo potest, poscit &c. b) Grævio placet: Tibi. c) equidem.

ru ad ea afferas, quæ me conficiunt: ad quæ gener accedit, & cetera, quæ, fletu reprimor, ne scribam. quin etiam Æsopi filius me excruciat. prorsus nihil abest, quin sim miserimus. sed ad primum revertor: quid putes faciendum; occultene aliquo propius veniendum, an mare transeundum. nam hic maneri diutius non potest. De Fusidianis quare nihil potuit confici? genus enim conditionis ejusmodi fuit, in quo non solet esse controversia; cum ea pars, quæ videtur esse minor, licitatione expleri posset. hæc ego non sine causa quæro. suspicor enim, coheredes dubiam nostram causam putare, & eo rem in integro esse. Vale. Pridie idus Maj.

16

CICERO ATTICO, S.

NON meo vitio fit, hoc quidem tempore, (ante enim est peccatum) ut me ista epistola nihil confoletur. nam & exigue scripta est, & suspiciones magnas habet, non esse ab illo; quas animadvertisse te existimo. De obviam itione ita faciam, ut suades. neque enim valde *d*) de adventu ejus opinio est; neque, si qui ex Asia veniunt, quidquam auditum esse dicunt de pace: cujus ego spe in hanc fraudem incidi. nihil video, quod sperandum putem, nunc præfertim, cum ea plaga in Asia sit accepta, in Illyrico, in Cassiano negotio, in ipsa Alexandria, in urbe, in Italia. ego vero, etiam si rediturus ille est, qui adhuc bellum gerere dicitur, tamen ante reditum ejus negotium confectum iri puto. Quod autem scribis, quandam læticiam bonorum esse commotam, ut sit auditum de litteris; tu quidem nihil prætermittis, in quo putes aliquid solatii esse: sed ego non adducor, quemquam bonum ullam salutem putare mihi tanti fuisse, ut eam peterem ab illo, & eo minus, quod hujus consilii jam ne socium quidem habeo quemquam. Qui in Asia sunt, rerum exitum expectant. Achaici etiam Fusio spem deprecationis afferunt. horum & timor idem fuit primo, qui meus, & constitutum. mora Alexandrina causam illorum correxit, meam evertit. quamobrem idem a te nunc peto, quod superioribus

d) probat correctionem Lambini: neque enim ulla.

bus litteris, ut, si quid in perditis rebus dispiceres, quod mihi putares faciendum, me moneres. si recipior ab his, quod vides non fieri; tamen, quoad bellum erit, quid agam, aut ubi sim, non reperio: sin jactor, eo minus. itaque tuas litteras exspecto; easque ut ad me sine dubitatione scribas, rogo. Quod suades, ut ad Quintum scribam de his litteris: facerem, si me quidquam istæ litteræ delectarent. etsi quidam scripsit ad me his verbis: *Ego, ut in his malis, Patris sum non invitus: essem libentius, si frater tuus ea de te loqueretur, quæ ego audire vellem.* Quod ais illum ad te scribere, me sibi nullas litteras remittere; semel ab ipso accepi: ad eas Cephalioni dedi, qui multos menses tempestatibus retentus est. Quintum filium ad me acerbissime scripsisse, jam ante ad te scripsi. Extremum est, quod te orem, si putas rectum p. esse, & a te suscipi posse, cum Camillo communices, ut Te-¹⁴⁸ rentiam moneatis de testamento. tempora mōnent, ut vi-^{a.} deat, ut satisfaciat, quibus debeat. auditum ex Philotimo est, eam scelerate quædam facere. credibile vix est. sed certe, si quid est, quod fieri possit, providendum est. de omnibus rebus velim ad me scribas, & maxime quid scribas e) de ea: in quo tuo consilio egeo, etiam si nihil excogitas: id enim mihi erit pro desperato f). III nonas Jun.

CICERO ATTICO, S. 17

PROPERANTIBVS tabellariis alienis hanc epistolam dedi; eo brevior est, & quod eram missurus meos. Tullia mea venit ad me pridie idus Jun. deque tua erga se observantia benivolentiaque mihi plurima exposuit, litterasque reddidit trinas. ego autem ex ipsius virtute, humanitate, pietate non modo eam voluptatem non cepi, quam capere ex singulari filia debui; sed etiam incredibili sum dolore affectus, tale ingenium in tam misera fortuna versari, idque accidere nullo ipsius delicto, summa culpa mea. itaque a te neque consolationem jam, qua cupere te uti video, nec consilium,

e) malebat scribas auctoritate libri Faërniani omitti.

f) explorato.

filium, quod capi nullum potest, exspecto: teque omnia cum superioribus saepe litteris, tum proximis tentasse intelligo. Ego cum Sallustio Ciceronem ad Caesarem mittere cogitabam. Tulliam autem, non videbam esse causam, cur diutius mecum tanto in communi maerore retinerem. itaque matri eam, cum primum per ipsam liceret, eram remissurus. Pro ea, quam ad modum consolantis scripsisti, ὡ τῶν, ea b. putato me g) scripsisse, quæ tu ipse intelligis responderi potuisse. Quod Oppium tecum scribis locutum, non abhorret a mea suspicione ejus oratio. sed non dubito, quin istis persuaderi nullo modo possit, ea, quæ faciant, mihi probari posse; quoquo modo loquar. ego tamen utar moderatione, qua potero. quamquam, quid mea intersit, ut eorum odium subeam, non intelligo. Te justa causa impediri, quo minus ad nos venias, video; idque mihi valde molestum est. Illum ab Alexandria discessisse nemo nuntiat; constatque, ne profectum quidem illum quemquam post idus Mart. nec post idus Decemb. ab illo datas ullas litteras. ex quo illud intelligis, illud, de litteris a. d. v id. Febr. datis, (quod inane esset, etiam si verum esset) non verum esse. L. Terentium discessisse ex Africa scimus, Paestumque venisse. quid is afferat, aut quo modo exierit, aut quid in Africa fiat, scire velim. dicitur enim per Nasidium emissus esse. id quale sit, velim, si inveneris, ad me scribas. De H S x, ut scribis faciam. Vale xix kalend. Quint.

18 CICERO ATTICO, S.

DE illius Alexandria discessu, nihil adhuc rumoris, contraque opinio, valde esse impeditum. itaque nec mitto, ut constitueram, Ciceronem, & te rogo, ut me hinc expedias. quodvis enim supplicium levius est hac permausione. hac de re & ad Antonium scripsi, & ad Balbum, & ad Oppium. sive enim bellum in Italia futurum est, sive classibus p. utetur; hic esse me, minime convenit: quorum fortasse u-
182 a. trumque erit; alterum certe. intellexi omnino ex Oppii fermone,

g) scripsisti, putato ea me &c.

sermone, quem tu mihi scripsisti, quæ istorum via esset: sed, ut eam flectas, te rogo. nihil omnino jam exspecto, nisi miserum. sed hoc perditius, in quo nunc sum, fieri nihil potest. quare, & cum Antonio loquere, velim, & cum istis; & rem, ut poteris, expedias *b*); & mihi quamprimum de omnibus rebus rescribas. Vale. XII kal. Quint.

CICERO ATTICO, S. 19

CVM tuis dare possem litteras, non prætermisi: etsi, quid scriberem, non habebam. tu ad nos & rarius scribis, quam solebas, & brevius: credo, quia nihil habes, quod me putes libenter legere, aut audire posse. verumtamen velim, si quid erit, qualecumque erit, scribas. est autem unum, quod mihi sit optandum, si quid agi de pace possit: quod nulla equidem habeo in spe. sed, quia tu leviter interdum significas, cogis me sperare, quod optandum vix est. Philotimus dicitur idib. Sext. nihil habeo de illo amplius. tu, velim, ad ea mihi rescribas, quæ ad te antea scripsi. mihi tantum temporis satis est, dum, ut in pessimis rebus, aliquid caveam, qui nihil umquam cavi. Vale. XI kal. Sext.

CICERO ATTICO, S. 20

SEPTIMO decimo kal. Sept. venerat die XXIX Seleucea Pieria C. Trebonius *i*), qui se Antiocheæ diceret apud Cæsarem vidisse Quintum filium cum Hirrio. eos de Quinto, *b*. quæ voluissent, impetrasse nullo quidem negotio. quod ego magis gauderem, si ista nobis impetrata quidquam ad spem explorati haberent. sed & alia timenda sunt, ab aliisque, & ab hoc ipso. quæ dantur, ut a domino, rursus in ejusdem sunt potestate. etiam Sallustio ignovit. omnino dicitur nemini negare. quod ipsum est suspectum, notionem ejus differri. M. Gallius Q. F. mancipia Sallustio reddidit. is venit ut legiones

b) magis placebat Grævio lectio Balliol. & cum istis, ut rem poteris, expedias.

i) arridebat Grævio e Ball. C. Trebonius is. duo enim C. Trebonii fuere.

nes in Siciliam traduceret: & protinus iturum Cæsarem Patris. quod si faciet: ego, quod ante mallet, aliquo propius accedam. tuas litteras ad eas, quibus a te proxime consilium petivi, vehementer exspecto. Vale. xvi kal. Septemb.

21

CICERO ATTICO, S.

ACCEPI vi kal. Sept. litteras a te, datas xii kal. doloremque, quem ex Quinti scelere jam pridem acceptum jam abjeceram, lecta ejus epistola gravissimum cepi. tu etsi non potuisti ullo modo facere, ut mihi illam epistolam non mitteres: tamen mallet, non esse missam. Ad ea autem, quæ scribis de testamento, videbis, quid, & quo modo. De nummis & illa sic scripsit, ut ego ad te antea; & nos, si quid opus erit, utemur ex eo, de quo scribis. Ille ad kal. Sept. Athenis non videtur fore. multa eum in Asia dicuntur morari, maxime Pharnaces. legio xii, ad quam primum Sulla venit, lapidibus egisse hominem dicitur. nullam putant se commoturam. illum arbitrantur protinus Patris in Siciliam. sed, si hoc ita est, huc veniat necesse est. ac mallet illum. aliquo enim modo *k*) hinc evasissem. nunc metuo, ne sit ^{p.} exspectandum; & cum reliquis etiam loci gravitas hic ¹⁸³ ^{a.} *miserime* perferenda. Quod me mones ut ea videam, quæ ad tempus accommodem: facerem, si res pateretur, & si ullo modo fieri posset. sed in tantis nostris peccatis, tantisque nostrorum injuriis, nihil est, quod aut facere dignum nobis, aut simulare possim. Sullana confers: in quibus omnia genere ipso præclarissima fuerunt, moderatione paullo minus temperata. hæc autem ejusmodi sunt, ut obliviscar; multoque malim, quod omnibus sit melius, quorum utilitati meam junxi *l*). Tu ad me tamen velim quam sæpiissime scribas, eoque magis, quod præterea nemo scribit: ac si omnes, tuas tamen maxime exspectarem. Quod scribis, illum per me Quinto fore placatiorem: scripsi ad te antea, eum statim Quinto filio omnia tribuisse; nostri nullam mentionem. Vale. CI.

k) abest: modo. *l*) Grævius e vestigiis Codd. & edd. malebat: ut obliviscar mei, multoque malim q. o. s. m. quorum utilitatem meam duxi.

CICERO ATTICO, S. 22

DILIGENTER mihi fasciculum reddidit Balbi tabellarius. accepi enim a te litteras, quibus videris vereri, ut epistolas illas acceperim: quas quidem vellem mihi nunquam redditas. auxerunt enim mihi dolorem: nec si in aliquem incidissent, quidquam novi attulissent. quid enim tam pervulgatum, quam illius in me odium, & genus hoc litterarum? quod ne Cæsar quidem ad istos videtur misisse, quasi quo illius improbitate offenderetur, sed, credo, uti notiora nostra mala essent. Nam quod te vereri scribis, ne illi obsint, eique rei ntederi: ne rogari quidem se passus est de illo: quod quidem mihi molestum non est: illud molestius, istas impetrationes nostras nihil valere. Sulla, ut opinor, cras hic erit cum Messala. currunt ad illum pulsi a b. militibus; qui se negant usquam, nisi acceperint. ergo ille huc veniet: quod non putabant: tarde quidem. itinera enim ita facit, ut multos dies in oppidum ponat. Pharnaces autem, quoquo modo ager, afferet moram. quid mihi igitur censes? jam enim corpore vix sustineo gravitatem hujus cæli, qui mihi laborem affert in dolore. An his illuc euntibus mandem, ut me excusent, ipse accedam propius? quæso, attende; & me, quod adhuc sæpe rogatus non fecisti, consilio juva: scio rem difficilem esse: sed, ut malis m). etiam illud mea magni interest, te ut videam. profecto aliquid profecero, si id acciderit. De testamento, ut scribis, animadvertes.

CICERO ATTICO, S. 23

QUOD ad te scripseram, ut cum Camillo communicares, de eo Camillus mihi scripsit, se tecum locutum. tuas litteras expectabam. ni sic n) illud quidem mutari, si aliter est, & o) oportet, non video posse, sed cum a nullo p) accepissem litteras, desideravi tuas: & sic putabam. Te certiozem factum non esse? modo valeres. scripseras enim,
E e e 2 te

m) ut in malis.

n) nisi.

o) Grav. ac vel cum Manutio ut.

p) Nilo. malebat tamen cum Corrado & Manut. ab illo.

re quodam valitudinis genere tentari. Acusius quidam Rhodo venerat iix id. Quint. is nuntiabat, Quintum filium ad Cæsarem profectum iv kal. Jun. Philotimum Rhodum pridie eum diem venisse, habere ad me litteras. ipsum Acusium audies, sed tardius iter faciebat. eo feci, ut ego q) celeriter eunti darem. quid sit in iis litteris, nescio: sed mihi valde Quintus frater gratulatur. equidem in meo tanto peccato nihil ne cogitatione quidem assequi possum, quod mihi tolerabile possit esse. Te oro, ut de hac misera cogites: & illud, de quo ad te proxime scripsi, ut aliquid conficiatur ad inopiam propulsandam, & etiam de ipso testamento. illud quoque vellem antea: sed omnia timuimus. melius quidem in pessimis nihil fuit discidio. aliquid fecissemus, ut vini r), vel tabularum novarum nomine, vel nocturnarum expugnationum, vel Metellæ, vel omnium malorum: nec res periisset: & videremur aliquid doloris virilis habuisse. memini omnino tuas litteras; sed & tempus illud: etsi quidvis præstitit. nunc quidem ipse videtur denuntiare. audimus enim de statu reipublicæ. o dii! generumne nostrum potissimum, ut hoc, vel tabulas novas? placet mihi igitur, & idem tibi, nuntium remitti. petet fortasse tertiam pensionem. considera igitur, tumne cum ab ipso nascetur, an prius. ego, si ullo modo potuero, vel nocturnis itineribus experiar, ut te videam. tu & hæc, & si quid erit, quod interfit me scire, scribas velim. Vale.

24

CICERO ATTICO, S.

QVAE dudum ad me, & quæ etiam ante bis ad Tulliam s) de me scripsisti, ea sentio esse vera. eo sum inferior, (etsi nihil videbatur addi posse) quod mihi non modo irasci gravissima injuria accepta, sed ne dolere quidem impune liceat. quare istuc feramus. quod cum rulerimus,

q) ego induxit Grævius. r) *ut vivi*, quod est in omnibus Msc. i. e. ut homo, qui sentit dolorem & contumeliam; qui sensus in mortuos non cadit. s) Græv. etiam sic cogitabat: *Et quæ etiam ad me visa Tullia. opponuntur dudum & visa Tullia.**

rimus, tamen eadem erunt perpetienda, quæ tu, ne accidant, ut caveamus, mones. ea enim est a nobis contracta culpa, ut omni statu, omnique populo eundem exitum habitura videatur. sed ad meam manum redi: dehinc enim hæc occultius agenda *t*). vide quæso etiam nunc de testamento, quod tum factum, cum illa quærere cœperat. non credo te commoritur; neque enim rogarit, ne me quidem. sed quasi ita sit: quoniam in sermonem *u*) jam venisti, poteris eam monere, ut alicui committat, cujus extra periculum huius belli fortuna sit. equidem tibi potissimum velim, si idem illa vellet: quam quidem celo miseram, me in hoc timere de illo altero. Scio equidem vanire nunc nil posse: sed seponi & occultari possunt, ut extra ruinam sint eam, quæ impendet. Nam quod scribis, nobis nostra & tua Terentiæ fore parata: tua credo: nostra quæ poterunt esse? de Terentia autem (mitto cetera, quæ sunt innumerabilia) quid ad hoc addi potest? scripseras, ut H. S. XII permutaret; tantum esse reliquum de argento. misit illa CCCO mihi, & adscripsit, tantum esse reliquum. cum hoc tam parvum de parvo detraxerit, perspicis quid in maxima re fecerit? Philotimus non modo nullus venit, sed ne per litteras quidem, aut per nuntium certiolem facit me, quid egerit. Epheso qui veniunt, ibi se eum de suis controversiis in jus adeuntem vidisse nuntiant: quæ quidem (ita enim verisimile est) in adventum Cæsaris fortasse rejiciuntur. ita aut nihil puto eum habere, quod putet ad me celerius perferendum, & eo me magis esse despectum: aut, etiam si quid habet, id, nisi omnibus suis negotiis confectis, ad me referre non curat. ex quo magnum equidem capio dolorem, sed non tantum, quantum videor debere. nihil enim mea minus interesse puto, quam quid illinc afferatur. id quamobrem, te intelligere certe scio. Quod me mones de vultu & oratione ad tempus accommodanda;

Ee 3

da;

t) rediero: etenim hæc occultius agenda. *u*) in omnibus libris est: in sermone, quod retineri malebat Grævius, nisi auctoritate Cod. Ms. mutasset Camerarius.

da; etsi difficile est, tamen imperarem mihi, si mea quidquam interesse putarem. Quod scribis, litteris putare
 P. 185 a) Africanum x) negotium confici posse: velim scriberes, cur
 ita putares: mihi quidem nihil in mentem venit, quare id
 putem fieri posse: tu tamen, velim, si quid erit, quod con-
 solationis aliquid habeat, scribas ad me. fin, ut perspicio,
 nihil erit, scribas idipsum. ego ad te, si quid audiero ci-
 tius, scribam. Vale. iix id. Sext.

25 CICERO ATTICO, S.

FACILE assentior tuis litteris; quibus exponis pluri-
 bus verbis, nullum te habere consilium, quo a te pos-
 sim iuari. consolatio certe nulla est, quæ levare possit do-
 lorem meum. nihil est enim contractum casu. nam id ef-
 fet ferendum. sed omnia fecimus iis erroribus, & miseriis
 & animi & corporis, quibus proximi utinam mederi ma-
 luissent, quam obesse! quoniam neque consilii tui y), ne-
 que consolationis cuiusquam spes ulla mihi ostenditur; non
 quæram hæc a z) te posthac. tantum velim, ne intermittas:
 scribas ad me, quidquid veniet tibi in mentem, cum ha-
 bebis, cui des, & dum erit, ad quem des; quod longum
 non erit. Illum discessisse Alexandria, rumor est non fir-
 mus, ortus ex Sulpicii litteris: quas cuncti postea nuntii
 confirmarunt: quod verum, an falsum sit, quoniam mea
 nihil interest, utrum malim, nescio. Quod ad te jampri-
 dem de testamento scripsi; apud εὐπίστον illas velim; ut
 possint advertas a). ego hujus miserrima facultate b) con-
 fectus conflictor. nihil umquam simile natum puto: cui si
 qua re consulere aliquid possum, cupio a te admoneri.
 video eandem esse difficultatem, quam in consilio dato c)
 ante: tamen hoc me magis sollicitat, quam omnia. In pen-
 sione secunda cæci fuimus. alium malle. sed præterit.
 b. te oro, ut in perditis rebus, si quid cogi, confici potest,
 quod

x) Græv. placebat: putare te Africanum. y) corrigit sic Græv.
 quamobrem quoniam n. c. t. z) abest: a. a) apud epi-
 stolas velim ut possint advertas. b) Græv. fatuitate malebat.
 c) dando.

quod sit in tuto, ex argento, neque fatis multa ex supellectile, des operam. jam enim mihi videtur adesse extremum, nec ulla fore conditio pacis, eaque, quæ sunt, etiam sine adversario peritura. hæc etiam, si videbitur, cum Terentia loquere oportune. non queo omnia scribere. Vale. III. non. Quint.

M. TVLLII CICERONIS
EPISTOLARVM

AD
ATTICVM,
LIBER DVODECIMVS.

ARGVMENTVM.

Omittuntur sine litteris menses non pauciores sex: nempe ex kal. Sept. in quibus desinit liber proximus superior, ad usque tempus illud, cum jam bellum in Africa contra Scipionem & Juba[m] Cæsar gereret. Nam a bello Alexandrino & Ponti reversus, consulque III, cum M. Emilio Lepido creatus, summa hieme, hoc est, II kal. Jan. conscendit, exercitumque in Africam trajecit: quo tempore quattuor primæ epistolæ scriptæ sunt. Quinta & sexta datæ videntur, cum jam Cæsar vel appropinquaret, vel redisset. Rediit autem, a. d. XII kal. Sept. auctore Hirtio. Reliquæ, cum in Hispania contra Pompeji liberos pugnaretur, eodem C. Cæsare Dictatore III, designato IIII, collega & Magistro Eq. M. Emilio Lepido, quo tempore Tullia ex partu, ut Pedianus & Plutarchus ajunt, apud Lentulum decessit. Itaque cum se Cicero Asturæ abdidisset, quotidianas pene litteras mittebat, gemitus luctusque continentes: item preces contentionemque, ut hortæ sibi ab Attico curarentur, in quibus filie fanum condere posset. Fluxere, dum hæc scribuntur, menses plus minus duodeviginti. Nam ex kal. Jan. ejus anni, quo Cæsar in Africam transmisit, ad æstatis initium anni illius, quo quartam Dictaturam in Hispania gessit, tot fere numerantur. Æstatem

Ecc 4

tem